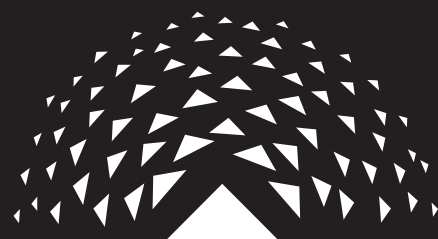

KKI

4:1

Mi a jelentősége
az iráni Ahvázban történt
terrortámadásnak?

KÜLÜGYI ÉS KÜLGAZDASÁGI INTÉZET

KKI 4:1

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2018

Szerkesztő:

Wagner Péter – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Éva Ádám – Antall József Tudásközpont
N. Rózsa Erzsébet – Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Sárközy Miklós – Iranista
Szalai Máté – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

Fotó:

Wikipedia Commons

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/46/2018_Ahvaz_military_parade_attack_01.jpg

A sorozatban eddig megjelent kiadványok

2018/13. [Hogyan értékelhető a magyar V4-elnökség?](#)

2018/14. [What Can Be Expected from the Austrian Presidency of the Council of the European Union?](#)

2018/12. [Merre tovább, Mexikó, avagy mi várható AMLO elnökségétől?](#)

2018/11. [Hogyan hathat a Trump-adminisztráció és Európa konfliktusa a NATO jövőjére?](#)

2018/10. [What Role Do the External Actors \(Russia, China, Turkey, and the European Union\) Play in the Western Balkans?](#)

Régebbi számaink elérhetőek a [KKI honlapján](#).

A Külügyi és Külgazdasági Intézet 4:1 című sorozatában négy kutató válaszol röviden ugyanarra – a nemzetközi politikát és gazdaságot érintő – kérdésre. Célunk a magyarországi tudományos viták elindítása és a szakértők közötti párbeszéd elősegítése. E számunkban a következő kérdésre kerestük a választ: „Mi a jelentősége az iráni Ahvázban történt terrortámadásnak?”

SÁRKÖZY MIKLÓS

A 2018. szeptember 22-én elkövetett ahvázi terrortámadás értékelése komplex feladat. A huszonöt ember életét követelő esetnek több olvasata is létezik.

A helyzet megértéséhez érdemes kitérni a város etnikai sajátosságaira. Ahváz 1910 előtt jelentéktelen, többnyire mandeusok (az egyetlen ókori eredetű gnosztikus vallás tagjai) lakta halászfalu volt Délnyugat-Iránban, a Kárún folyó mentén, ám a huszadik század elején felfedezett iráni kőolajmezők közelsége és a kitermelt olaj szállításával kapcsolatos szerepe következtében hirtelen nagyvárossá vált – nem kevés brit befolyással. Khuzisztán tartományban relatív többségben van az arab etnikum, magában Ahvázban pedig jelenleg 60 százalék az arabok és 40 a nem arabok (perzsák, bakhtiárik, egyebek) aránya. Ám az előbbieké lassú csökkenést mutat az utóbbi évtizedekben, ami feszültségekkel jár. Az etnikai arányok változásáért egyebek közt az iraki–iráni háború is felelőssé tehető, amely során a frontvonal közelsége miatt Ahváz sokat szenvedett. Továbbá a második világháború utáni jelentős brit olajkitermelés idején ez a város volt az iráni kommunista mozgalom egyik fellegvára, s a helyi kommunisták jelentős szovjet támogatással igyekeztek a saját befolyásukat növelni.

Az etnikai komponensek változása és az abból fakadó kisebb-nagyobb súrlódások több alkalommal is megmutatkoztak az utóbbi évtizedekben. A helyi arabság zöme tizenkettes síta, azaz a többségi iráni társadalommal azonos vallású, ezért nem annyira fogékonyak a pánarab nacionalizmus szeparatizmusra buzdító jelzavaira. Szaddám Huszein korábbi, illetve a szaúdiak vezette Irán-ellenes tömb jelenlegi, a helyi arabokat támogató szlogenjei mindeddig csak marginális sikert arattak a városban.

Az Arab Ellenállási Mozgalom Ahváz Felszabadításáért, ismertebb nevén az *ahvázijja* az egyetlen olyan csoport, amely kisebb akciókkal időről időre felbukkan. A közel 20 éve létező gerillacsoport legismertebb tevékenysége az 2005–2006-os támadássorozat volt, amelynek részeként még az ország frissen megválasztott elnöke, Mahmúd Ahmadinezsád ahvázi látogatása alatt is robbantások történtek a városban.

Ennek ellenére túlzás lenne vibráló feszültségről beszélni a mai Ahváz kapcsán. Az elmúlt években a romló gazdasági és ökológiai helyzet, a Kárún folyóra épített gátak következményeként fellépő vízhiány és a pusztító homokviharok miatt voltak nagyobb tüntetések a városban.

Az említett folyamatokat azonban nem lehet teljesen elvonatkoztatni Irán közel-keleti helyzetétől. Általában elmondható, hogy az országgal nem szimpatizáló regionális és transzatlanti erők egyaránt szívesen játsszák ki az iráni etnikai kártyát, és az Iránban élő, „sérelemi politizálást” folytató azeri, kurd, beludzs vagy arab formációkat támogatják a médián keresztül vagy más formában. E lépések hatása eddig elég gyenge volt, és nem tudtak jelentős Irán-ellenes erőket mobilizálni az országon belül.

Jól ismert, hogy ahvázi Irán-ellenes arab szeparatisták tartózkodnak az EU területén is, és újabban elsősorban szaúdi médiatámogatást élveznek. Jellemző, hogy az *Iran International TV* nevű szaúdi háttérű, Nagy-Britanniából sugárzó, perzsa nyelvű csatorna az ahvázi terrortámadás után azonnal megszólaltatta Ya^cqūb Hūr al-Tūstarīt, az *al-Ahvázijja* emigráns tagját, aki a csoport nevében magára vállalta a támadást. Bár elkövetőként bejelentkezett az Iszlám Állam (ISIS) is, de az előzmények fényében inkább a helyi csoport valószínűsíthető a támadás elkövetőjeként.

Másfelől azonban az Iráni Forradalmi Gárdának a Kelet-Szíriában megtorlasként végrehajtott rakétatámadásai valóban az ISIS maradékai ellen irányultak. Azaz az ahvázi terrortámadást egyesek ürügyként is felhasználhatják bizonyos geopolitikai játszmákban.

Az esemény tervezése sem véletlen: az *ásúr*a, a nagy síita gyászünnep után egy nappal, s az Iráni Forradalmi Gárdának az iraki–iráni háború lezárására emlékező felvonulásán történt a terrorcselekmény. Az a tény azonban, hogy a merénylők, jórészt vaktában lövöldözve, számos civilt is megöltek, aligha fogja őket a helyi – és főleg a támadás kapcsán személyes fájdalmat elszenvedő – civil lakosság körében erősíteni.

ÉVA ÁDÁM

Az ahvázi terrorcselekmény körül kialakult, az iráni rezsim, az Amerikai Egyesült Államok és a Perzsa-öböl arab államai közötti „párbeszéd” azt sejteti, hogy az utóbbiak Irán társadalmi feszültségeit próbálják – erőszakos eszközökkel – felhasználni a helyi rezsim megdöntésére. Az Iránban élő arab által is lakott területek gazdasági integrációjának elmaradását az USA öbölbeli szövetségesei a saját agendájuk megvalósítására használhatják fel. Ez ugyanaz a taktika, mint amit Irán állítólag Szaúd-Arábia és Jemen síita lakossága körében alkalmaz. Ha ez valóban így van, akkor a számításaik azért hibásak, mert az iráni arabok elhanyagolható aránya (a lakosság 2-3 százaléka) és megosztottsága alkalmatlanná teszi őket erre a szerepre. Az arab közösség a perzsákhoz hasonlóan síita, viszont a társadalmi szerveződésüket bonyolítja a törzsi struktúra megléte is. Csupán egy töredékük ért egyet azzal, hogy fegyveres eszközzel kell fellépni a jogaikért. Az ahvázi cselekmény legitimálása viszont egyértelműen az USA és szövetségesei morális hanyatlásához fog vezetni.

A térség etnikai heterogenitása a 20. század eleje óta politikai feszültségek forrása. Az 1979-es iszlám forradalmat követően az új elit igyekezett igazságosan kezelni az etnikai és nyelvi kisebbségeket, de ennek feltétele a homogenizálás, a perzsa nemzeti öntudat és nyelv elsődlegességének az elfogadása volt. Míg a sokféleséget az iráni identitás gazdagságának tartja a rezsim, addig az eltérő politikai vélemény elfogadhatatlan számára.

A Teherán által felajánlott kompromisszumot nem fogadta el a társadalom valamennyi tagja, így a Khuzisztán tartományba és azon belül Ahváz városába koncentrálódó arab etnikum körében etnikai és szeparatista mozgalmak alakultak ki. Az előbbiek a nyelvi pluralitásért küzdenek a medzsliszben (az iráni parlament), az utóbbiak pedig a függetlenségért – a terror eszközeivel – az utcákon. Azt az iráni politikai elit felsőbb köreiből is [elismerik](#), hogy a szeptemberi – és valamennyi hasonló – cselekmény elkövetőit elsősorban az Irán periferiáján lévő térség gazdasági lemaradása és az emberek tényleges szegénysége motiválja. 2011-ben az „arab tavasz” eseményeihez hasonló erőszakos tüntetések zajlottak Ahvázban is, az azóta eltelt időszakot folyamatos tüntetések és terrorcselekmények jellemzik. A nemzeti identitás és az etnikai öntudat ellentmondása azonban megakadályozott a térség fejlesztéséről és a kisebbségi jogok bővítéséről szóló minden konstruktív politikai párbeszédet.

2018. szeptember 22-én Ahváz városában vitathatatlanul terrortámadás történt, amit azért fontos kihangsúlyozni, mert az amerikai adminisztráció nem ítélte el világosan a cselekményt, az Egyesült Arab Emírségek kormányzati szintjéről pedig érkezett olyan [reakció](#), amely azt az arab és az iráni fél közötti első valódi fegyveres konfliktusként értékelte. Azt is tudjuk, hogy Szaúd-Arábia nem tartja lehetségesnek a szaúdi–iráni kapcsolatok diplomáciai rendezését, és nem zárja ki a katonai opciót mint az iráni vélt fenyegetés elhárításának egyik lehetőségét. Az iráni rezsim alig egyhetes nyomozás után egyértelműen az USA-t, Szaúd-Arábiát és az Egyesült Arab Emírségeket vádolta a terrorcselekmény végrehajtásáért.

Irán, valamint Szaúd-Arábia, az Egyesült Arab Emírségek és az USA viszonyáról nem mond újdonságot az ahvázi terrortámadás. Az USA és arab szövetségesei kiválóan haladnak abba az irányba, hogy ellehetetlenítsék a konfliktus diplomáciai rendezését, és háborús konfliktusba kényszerítsék Iránt. Aggodalomra ad okot, hogy egy terrorcselekményt legitim katonai eszközként értékelt a „szövetség” egyik tagjának a kormányhoz közel álló szakértője, illetve felvetődött annak a lehetősége, hogy hasonló cselekmények a hosszú távú Irán-stratégia részét képezhetik a Perzsa-öbölben. Az USA számára beláthatatlan morális, világpolitikai, társadalmi, sőt akár jogi következményei lehetnek annak, ha a Trump-kormány hallgatólágoosan legitimál ehhez hasonló cselekményeket az Irán-stratégia eszközeként, vagy bármilyen, az amerikai adminisztráció és az iráni szeparatista mozgalmak vagy terror szervezetek közötti közvetlen vagy közvetett kapcsolatra fény derül. A morális és jogi kérdéseket felvető amerikai belpolitikai vita, amely 2001 után, többek között a rendkívüli kiadatással és a drónok katonai célú bevetésével kapcsolatban alakult ki, egy újabb szintre léphet ezzel. Emlékeztetés, hogy az 1983-as bejrúti és a 2001-es

New York-i terrortámadások után csupán gyenge lábakon álló bizonyítékok kötöttek az iráni rezsimet a cselekményekhez, az amerikai törvényhozás mégis elítélte Teheránt, és anyagi követelést nyújtott be az áldozatok hozzátartozói nevében. Elfogadható lenne a nyugati társadalmi diskurzusban az az eset, amikor az USA kerül a vádlottak padjára egy terrorcselekménnyel kapcsolatban?

Egy dolog bizonyos: Irán nem fog egy olyan, még háborúban is erkölcstelen terrorcselekményt, amelyet saját állampolgárai vagy külföldi zsoldosok követtek el a területén, háborúra való felhívásként értékelni. Az iráni rezsim az ilyen eseteket a nemzetbiztonság, a gazdaságpolitika és a kulturális politika intézményesített keretei között fogja kezelni.

SZALAI MÁTÉ

Egy terrortámadás értelmezése és értékelése bonyolultabb feladat, mint elsőre tűnik. A közvélemény – ha egyáltalán napirendre veszi az adott támadást – jellemzően az elkövetőkre és azok céljaira, eszközeire fókuszál. Mindazonáltal egy-egy merénylet jelentőségét utólag inkább az határozza meg, hogy az elszenvedő fél hogyan érzékelte azt, és milyen választ adott rá. 2001. szeptember 11-e fontosságát például nem az al-Káida motivációi adták, hanem a támadásra adott amerikai reakció, vagyis a terrorizmus elleni globális háború meghirdetése jelentette. Ugyanígy az Iszlám Állam 2014-es akcióira sem önmagukban emlékezünk, hanem az azokat követő amerikai vezetésű koalíció megszervezésének a kontextusában.

Az ahvázi támadás jelentőségét tehát nagyban meghatározza az iráni kormány-
nak a merényletre adott reakciója, vagyis az, ahogyan Teherán kezeli vagy akár felhasználja az akciót. A korábbi évek gyakorlata egyértelmű mintát [mutat ezzel kapcsolatban](#): míg retorikailag az ország a fő vetélytársait – az Egyesült Államokat, Szaúd-Arábiát vagy Izraelt – vádolja, addig a gyakorlatban megtorló lépéseket hajt végre a vélt vagy valós ellenségekkel szemben. Többnyire két célpont – a belföldi ellenzéki csoportok, illetve a transznacionális terrorista hálózatok – tagjai ellen lép fel az iráni kormány.

Az ahvázi események kapcsán mindkettő felmerülhet(ett) potenciális célpontként. A merénylet Khuzisztán tartomány fővárosában történt egy, az iraki–iráni háborúra megemlékező katonai parádén. Az elkövetését többen – az Iszlám Állam és a helyi arab ellenzéki szervezetek (az [Ahvázi Népi Demokratikus Front, valamint az Arab Ellenállási Mozgalom Ahváz Felszabadításáért](#)) – is magukra vállalták. Irán végül az [ISIS ellen hajtott végre megtorló akciót](#) Szíriában. A célpont kiválasztása ellenére nem vehető biztosra, hogy az Iszlám Állam szervezte volna a merényletet. A hálózat valóban jelen van ugyan Iránban – ezt bizonyította a [tavalyi teheráni akció is](#), amely az ISIS első sikeres művelete volt a perzsa országban –, de a dzsihadisták mindössze [egyetlen videót hoztak nyilvánosságra](#), amely elvileg az elkövetőket mutatja, de ez távolról sem jelent perdöntő bizonyítékot.

Bár az ahvái csoportok ilyen felvételt sem tudtak bemutatni, kétségtelen, hogy az elmúlt években helyi szinten tapintható volt a feszültség. Az idei országos tüntetéshullám kezdetén, januárban [például körülbelül 280 embert tartóztattak le a hatóságok tüntetésen való részvétel](#) miatt Ahvázban és a környező városokban, a [megmozdulások](#) azonban ennek ellenére később is folytatódtak. A problémák gyökere [Khuzisztán történetében keresendő](#). A korábban Arabisztán néven ismert, olajban gazdag területet 1925-ben foglalta el Irán, ám azóta a kormány – a helyi lakosság percepciója szerint – az erőforrások kiaknázása ellenére nem költ eleget a tartomány fejlesztésére. A [konfliktus](#) így nem vallási eredetű (hiszen Khuzisztán többsége síita), hanem gazdasági és etnikai-nyelvi jellegű: a munkanélküliség közel 40 százalékos, a szegénységi ráta 70 százalék feletti, az arab közösség pedig nem használhatja az arab nyelvet sem a közéletben, sem az oktatásban. A helyzet súlyosságát mutatja, hogy az egész országban Khuzisztán tartományban a legmagasabb az öngyilkossági arány.

Az iráni kormány tehát a gazdasági problémák mellett (és azokkal összefüggésben) komoly belső kihívásokkal kénytelen szembenézni a saját etnikai kisebbségei kezelése terén. Az ahvái terrortámadás erre figyelmeztette Teheránt, pontosabban: figyelmeztethette volna – hiszen az ország vezetőinek a reakciója inkább látszatmegoldásokra, az állami méltóság helyreállítására, valamint retorikai vádaskodásra emlékeztet, mint a problémákkal való őszinte szembenézésre. Ennek a hiánya viszont hosszú távon komoly következményekkel járhat az iráni belpolitikai stabilitásra nézve.

N. RÓZSA ERZSÉBET

Az Iráni Iszlám Köztársaság fennállása óta a terrorista fenyegetés időről időre megjelenik vele kapcsolatban. Irán egyrészt mint elkövető, másrészt mint áldozat, harmadrészt mint a terrorizmussal szemben fellépő elkötelezett szereplő tűnik fel. Ismert, hogy az 1980-as, 1990-es években az ország vezetése volt a felelős – bizonyítottan vagy feltételezhetően – bizonyos iráni ellenzéki személyekkel (lásd: [Mykonos-ügy](#)) vagy Iránnal ellenséges országok létesítményeivel (pl. [a Buenos Aires-i izraeli közösségi házzal](#)) szemben elkövetett terrorista támadásokért. Ugyanakkor a Szisztán és Beludzsisztán nevű, délkelet-iráni tartományban működő szunnita, szalafita szervezet, a *Dzsundallah* [Isten hadserege] támadásai következtében több százan veszítették életüket – tehát Irán volt az áldozat. (A csoport vezetőjét, Abdolmálik Rígit terrorizmus vádjával elítélték és kivégezték 2010-ben.) De az Iszlám Köztársaság történetét végigkísérték a [Modzsahédín-e Khalq](#) nevű szervezet merényletei is, amelyek megtorlása következtében a szervezet Irakba húzódott át, illetve a vezetői a világban szétszóródva élnek.

Mégis elmondhatjuk, hogy a teheráni *medzslisz* épületét és Khomeini ajatollah sírját 2017-ben ért támadás valósággal sokkolta a közvéleményt. Az iraki–iráni háború óta nem történt az ország szívében fegyveres cselekmény. Jóllehet korábban

sokan figyelmeztettek arra, hogy Irán az al-Káida, de különösen az Iszlám Állam elleni harcban vállalt szerepe miatt maga is céltáblává válhat, ez eddig nem következett be.

Az ahvázi támadás azonban egy kicsit más volt: egy katonai díszszemlén négy elkövető közel harminc embert ölt meg, hetvenet pedig megsebesített. A tettesek – akik mind meghaltak az akcióban – hovatartozása kétséges: a merényletet mind az Iszlám Állam (az eset ebben hasonlít a tavalyi merényletre), mind az ahvázi ellenállási mozgalmak magukra vállalták. A hivatalos iráni vélemény pedig Szaúd-Arábiát, az Egyesült Arab Emírségeket és az Egyesült Államokat sejteti felbujtóként.

Jóllehet az Iszlám Köztársaság lakossága meglehetősen vegyes, a különböző nemzetiségek inkább az ország szélein élnek, és bár időről időre megfogalmazzák az identitásukkal kapcsolatos követeléseket, azok többnyire a kisebbségi jogokra, az identitásuk zavartalan megélésére vonatkoznak. Az iráni kisebbségek tehát inkább „iráninak” tartják magukat, s a többséggel és a többi kisebbséggel együtt alkotják az iráni társadalmat. Ezért szeparatista törekvések soha vagy csak nagy ritkán fogalmazódnak meg.

Ezzel szemben az Egyesült Államoknak – iráni szemszögből nézve – már „bevált” gyakorlata, hogy ahol rendszert akar váltani, ott meg is teszi (lásd: Afganisztán és Irak – mindkettő közvetlenül határos Iránnal), s ehhez megpróbál olyan „helyi” erőt találni, amely – vélekedése szerint – alkalmas a lakosság megszólítására és a rendszerváltás végrehajtására. Emlékeztet, hogy a 2003-as iraki háború előtt egy Ahmed Csalabi nevű iraki „politikust” találtak meg, aki már évek óta külföldön élt, sőt a térség több országában is bírósági eljárás alatt állt. Csalabi gyorsan el is tűnt az iraki háború utóhullámaiban.

Valószínűleg hasonló lehet a forgatókönyv Iránnal kapcsolatban is, azonban úgy tűnik, ott nem egy személyre, hanem egy szervezetre esett a választás. A *Modzsáhedin-e Khalq*, bár minden lehetséges eszközzel igyekszik az iráni vezetés ellen harcolni, mégsem jó segítség: nemcsak a hivatalos politika, de közvélemény is mereven elutasítja, éppen a terrorista tevékenysége miatt. Az pedig különösen figyelemreméltó, hogy a csoportot a közelmúltig az Egyesült Államokban is terrorszervezetként tartották nyilván, és csak nemrégiben került le a listáról. Így ez az amerikai választás nemcsak elhibázott, de igazolni látszik a legrosszabb iráni félelmeket is (hogy az USA végre is hajtja a rendszerváltást), miközben magát az Egyesült Államokat is a terrorizmus támogatójának képében tünteti fel.

Az ahvázi merényletnek tehát több olvasata is lehet: az Iszlám Állam akciója, egy kisebbség külső hatalmak támogatásával történt „sikeres” fellázítása, az amerikaiak iráni rendszerváltásának a kezdete – vagy akár mindez együttesen. Egyelőre nem látható, hogy mi lesz a támadás következménye, de az nagyban függ majd attól, hogy lesz-e folytatás, lesznek-e további merényletek. Fontos továbbá mindennek a kontextusa, azaz eszkalálódik-e a helyzet Irán és Szaúd-Arábia, illetve az Egyesült Államok között. Mindenesetre úgy tűnik, az ilyen események inkább összezárják mind a társadalmat, mind a politikai elit egymással versengő csoportjait. Így a *velájat-e fakíh* (az iszlám kormányzás) modellje, úgy tűnik, továbbra is fennmarad.